

Til

Dato: 191219

Åfjord Kommune

v/Kjell Vingen

Fra

Refsneslaks

Høringssvar kommuneplanens arealdel for Åfjord kommune 2019-2030 - høring av planforslag

Innledning

Bakgrunn

Refsneslaks AS har omsøkt en lokalitet i BV1-område vest for Lauvøya. I denne forbindelsen har Fylkesmannen kommet med en innsigelse. Denne innsigelsen er kortfattet som følger: Fylkesmannen viser til «rundskriv T-2/16 – Nasjonale og vesentlig regionale interesser på miljøområdet – klargjøring av innsigelsespraksis. Vi viser særlig til punkt 3.6 og underpunkt om truede arter, øvrige lokaliteter av naturtyper av nasjonal verdi, og viktige økologiske funksjonsområder for fisk (laks/sjørret). Av hensyn til negativ påvirkning på truede arter, bestander av laks og sjørret og viktige økosystemer fremmer Fylkesmannen innsigelse til BV1-område vest for Lauvøya».

Vi skal i det nærmeste ta for oss grunnlaget for innsigelsen slik Fylkesmannen legger den frem.

Vi gjør oppmerksom på at Refsneslaks AS er en betydelig økonomisk bidragsyter når det gjelder kameraovervåking i både Stordalselva og Norddalselva. Refsneslaks utøver selvfølgelig ingen påvirkning på resultatet. Hensikten med denne overvåkingen er å finne ut om Refsneslaks sin aktivitet påvirker lakse- og ørretstammene i området.

Historien om laksen og sjørreten

For å forstå utviklingen i lakse- og sjørretbestanden i Stordalselva og Norddalselva i Åfjorden må en kjenne historien. I tillegg må en kjenne til samspillet mellom disse artene.

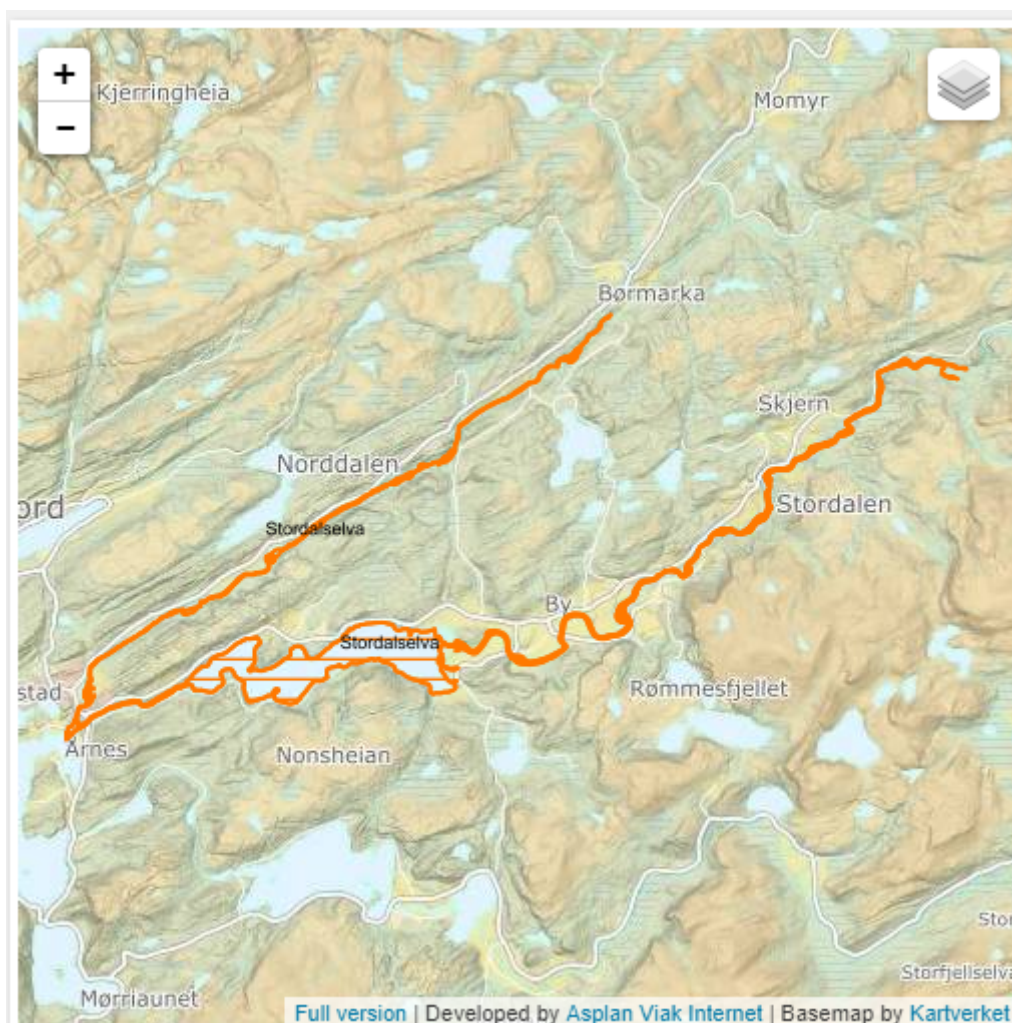
Begge disse elvene var, spesielt på 80- og 90-tallet blant Norges beste lakseelver, dette på tross av at de var smålakselver. Spesielt var Stordalselva kjent i sportsfiskerkretser. Norddalselva har fulgt Stordalselvas utvikling, om enn i mindre omfang og noe mer stabil. Det er dermed forsvarlig å se litt nærmere på Stordalselva for å forklare utviklingen i begge. Norddalselva oppnådde gytebestandsmålet med 130 prosent i 2018, som var det første året elva ble overvåket.

I henhold til Lakseregisteret har Stordalselva en lakseførende strekning på 42,2 km medberegnet Stordalsvatnet. For ordens skyld, Stordalsvatnet er ca 7 km, og kan ikke benyttes som gyte- og

oppvekstområde for laks, selv om det er registrert lakseyngel der. Gytebestandsmålet, altså hvor mange kg hunnlaks som skal til for å fullrekruttere elva med yngel er satt til 3090 kg. Norddalselva har til sammenligning ca 15,5 km lang lakseførende strekning, og har et gytebestandsmål på 834 kg hunnfisk. I henhold til SNA-rapport 12/2018 er lakseførende strekning i Stordalselva bare 27 km og ikke 42,2 km slik Lakseregisteret legger til grunn. Kartet bekrefter at SNA har beregnet riktig lengde. Det kan dermed se ut som om Norddalselva er iberegnet lengden oppgitt i Lakseregisteret for Stordalselva, og at gytebestandsmålet på 834 kg er en del av tallet for Stordalselva. Det er dermed mulig at gytebestandsmålet i Stordalselva alene er $3090 - 834 = 2256$ kg.

Kartet (figur 1) fra Lakseregisteret omhandlende Stordalselva og lakseførende strekning indikerer at elvene kan være slått sammen i gytebestandsmålssammenheng. Årsaken kan være at elvene løper sammen rett før, eller med det samme de drenerer til sjø.

Et lavere gytebestandsmål er ikke utslagsgivende på noen som helst måte for Stordalselva, for den tilfredsstiller uansett gytebestandsmålet, enten det er beregnet for begge eller ikke. Dette sier uansett litt om hvor stor bestanden av laks er i Stordalselva.

Figur 1

Samspillet mellom artene

Det er viktig at en er oppmerksom på at det ikke er utarbeidet gytebestandsmål for sjøørret i Norge. Dette er en svakhet med gytebestandsmål som et suksesskriterie, da sjøørreten er en konkurrent til laksen om maten i elva. Jo flere sjøørreter, jo større konkurranse utsettes lakseyngelen for. For ei smålakselv som Stordalselva vil også sjøørreten etter hvert som den vokser bli en sterk konkurrent om de beste gyteområdene i elva. I 2019 er det i kameraene i Støvelfossen i Stordalselva registrert flere sjøørreter rundt 10 kg. Vi skal komme tilbake til dette litt senere.

Gytebestandsmålet, sannsynligvis for begge elvene- altså antall kg hunnfisk av laks som skal til for å fullrekruttere elvene er oppgitt til 3090 kg.

Til sammenligning har ei stor elv som **Oselva** i Hordaland et gytebestandsmål på bare 425 kg på en lakseførende strekning på ca 24 km.

Stjørdalselva med en lakseførende strekning på 63 km har 6763 kg.

Beiarelva i Nordland har et gytebestandsmål på 1704 kg på en lakseførende strekning på 61,6 km.

Den største elva i Nordland, **Vefsna** har 6306 kg hunnfisk på 169 km lakseførende strekning

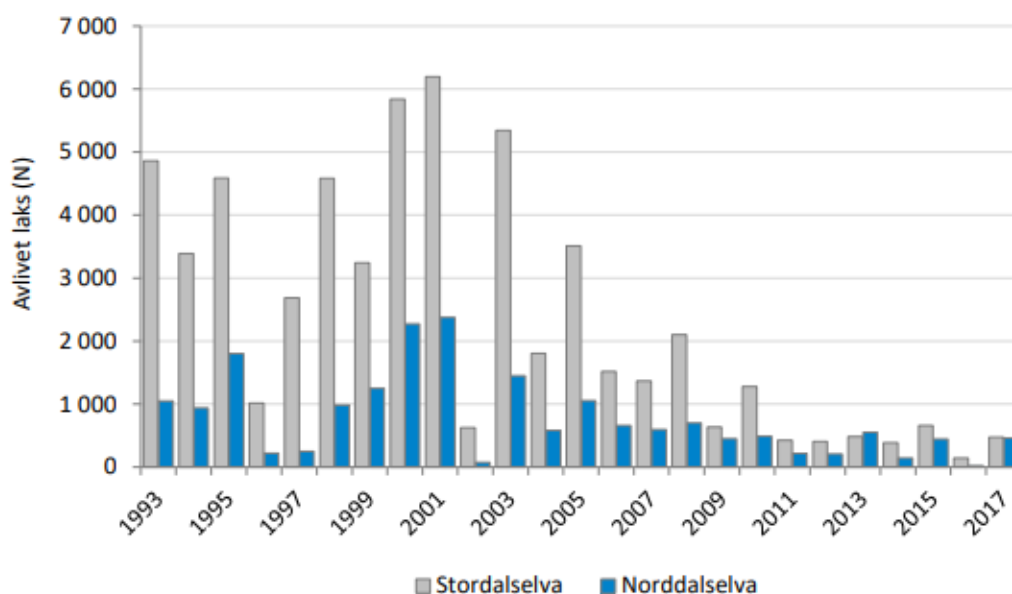
Skauga i Rissa har krav om 1179 kg hunnfisk på en lakseførende strekning på 29,3 km.

Som de fleste sikkert skjønner etter disse tallene handler det ikke bare om lengden på lakseførende strekning, men også boniteten og størrelsen på elva, altså hvor mye vann den drenerer til fjorden. At gytebestandsmålet for Stordalselva og Norddalselva er satt høyt sett i forhold til lengde og størrelse på elvene betyr sannsynligvis at boniteten, altså elvenes evne til å produsere mye fisk er beregnet til å være god. Merkelig nok er Stordalselva aldri bonitert, og det kan dermed være at de historisk høye fangsttallene i elva har medført et kunstig høyt gytebestandsmål. Vi skal komme tilbake til dette.

At det år om annet, eksempelvis grunnet tørke kan medføre problemer å oppnå gytebestandsmålet er en utfordring både for gytebestandsmål som system, og ikke minst for elveeierlaget og fiskerne, som på sviktende grunnlag kan få innskrenkninger i fisketiden året etter. Videoovervåkingen vil imidlertid motvirke denne effekten om regnet kommer tidsnok for laksen.

Historien

Som tidligere nevnt var Stordalselva og Norddalselva meget gode lakseelver, spesielt på 80- og 90-tallet. Imidlertid skjedde det noe på 2000-tallet som gjorde at fangstene falt dramatisk. Å sette fingeren på en enkeltårsak er vanskelig, men i 2002 ble all kultivering, altså utsett av kunstig klekket yngel stanset av Miljødirektoratet. Fangststatistikken ble deretter slik som i figur 2, med en sterkt fallende kurve (SNA-rapport 12/2018)

Figur 22. Antall laks (avlivet) i fangstene i Stordalselva og Norddalselva i perioden fra 1993 til 2017.

Figur 2

Denne kurven er som initiert fangstbasert, og en ser effektene av de varme og tørre 1997 og 2002-sommrene tydelig. Vi ser også fallet i laksefangstene utover 2000-tallet.

Det kan også foreligge supplerende årsaker til den kraftige nedgangen i laksestammen i Stordalselva.

I sin «**Status for norske laksebestander i 2010**» skriver Norsk institutt for Naturforskning (NINA) det følgende: «Redusert innsig av smålaks (og liten størrelse på fisken) er en generell trend i hele Europa, med unntak av i Island. Vitenskapsrådet mener det er liten tvil, basert på både internasjonale analyser og våre vurderinger, om at forholdene i havet har bidratt til redusert innsig av smålaks. Klimaendringer og endringer i næringsgrunnlaget i havområdene er lansert som forklaringer, men dokumentasjonen er foreløpig for dårlig til at konklusjoner om årsakssammenhenger kan trekkes».

Stordalselva var anerkjent som en av de beste lakseelvene i landet, og det er bekreftet fra elveeierhold at antall fiskere ble opprettholdt en god stund etter stansen i kultiveringen. Så lenge tidsforbruket for å fange en laks aldri ble registrert, er det sannsynlig at den lave bestanden av laks også ble sterkt belastet av et relativt intensivt fiske over lengre tid etter at kultiveringen stanset. Det hjalp lite på en liten bestand at det etter hvert ble innført kvoter, så lenge antallet fiskere var for høyt.

Lakseregisteret Laks

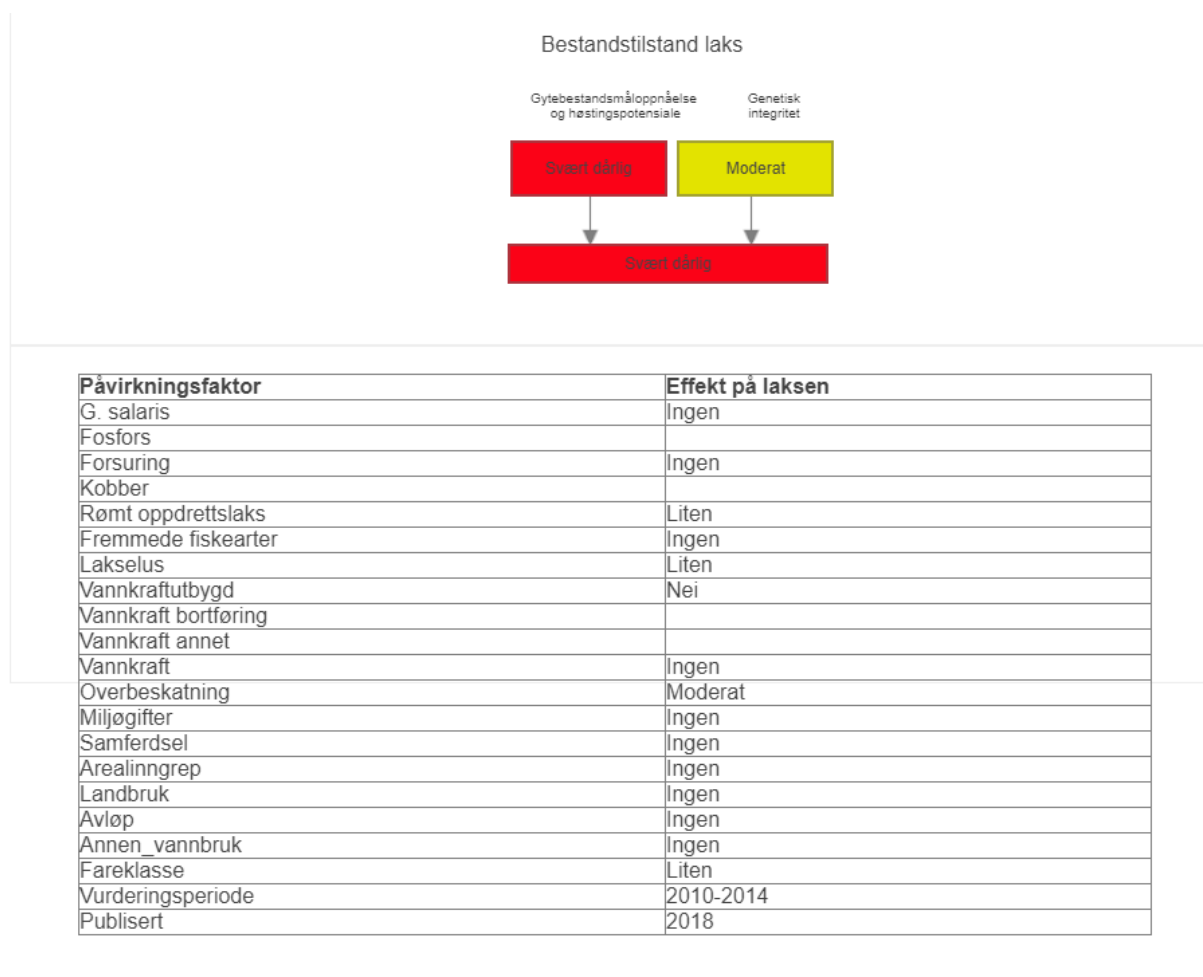
Figur 3 viser den offisielle statusen til laksestammen i Stordalselva. Vi ser at høstingspotensialet og gytebestandsmåloppnåelsen er kategorisert som «Svært dårlig». Dette på tross av at videoovervåkingen viser at elva har nådd gytebestandsmålet på 3090 kg hunnfisk både i 2016 og 2017. Det offisielle gytebestandsmålet for bestanden ble nådd med svært god margin også i 2018, med 4 788 kg.

Dessverre er det slik at Lakseregisteret ikke er oppdatert siden det ble utarbeidet i 2014. Laksestammen i Stordalselva er siden da gjenoppbygd og fremstår nå som livskraftig, takket være god lokal forvaltning med utgangspunkt i kontroll på laksestammen. Elva kan imidlertid aldri bli like god som den var, om da ikke Miljødirektoratet åpner for kultivering igjen.

Vi har tidligere drøftet årsakene til at Stordalselva opplevde en kollaps i laksestammen etter 2002. Stordalselva er en utpreget smålakselv, og trenden for smålaksen iht. NINA har vært dårlig i hele perioden grunnet klimaendringer og dårlige forhold i havet. I tillegg er kultiveringen i elva stanset. Ser en etter årsakssammenhengene i Lakseregisteret, så fremkommer det ikke ytterligere påvirkningsfaktorer av en så alvorlig karakter at de skulle ha en effekt på bestanden. Oppdrettsnæringas påvirkning er konkludert med «liten lusepåvirkning» og «liten effekt» av rømt oppdrettslaks.

Disse konklusjonene stemmer også med observasjonene gjort av SNA i følge med kamearovervåkingen i laksetrappa i Støvelfossen. Tallet på antall observerte oppdrettslakser forbi kameraene er svært lavt, langt under grensene for genetisk påvirkning av bestanden. Det observeres heller ikke lus eller luseskader på fisken, annet enn det normale i Støvelfossen.

At Vitenskapelig Råd for Laksforvaltning (VRL) som har ansvaret for Lakseregisteret igjen har åpnet opp for det tradisjonelle tidligfiske fra 15. mai, viser med all tydelighet at statusen som «Svært dårlig» i Lakseregisteret ikke er anerkjent, ikke engang av VRL selv.

Figur 3

Lakseregisteret Sjøørret

Sjøørretstammen er kategorisert som «Svært god» i hht Lakseregisteret. (se figur 4) Om en leser SNA-rapport nr 12/2018 finner en følgende uttalelse:

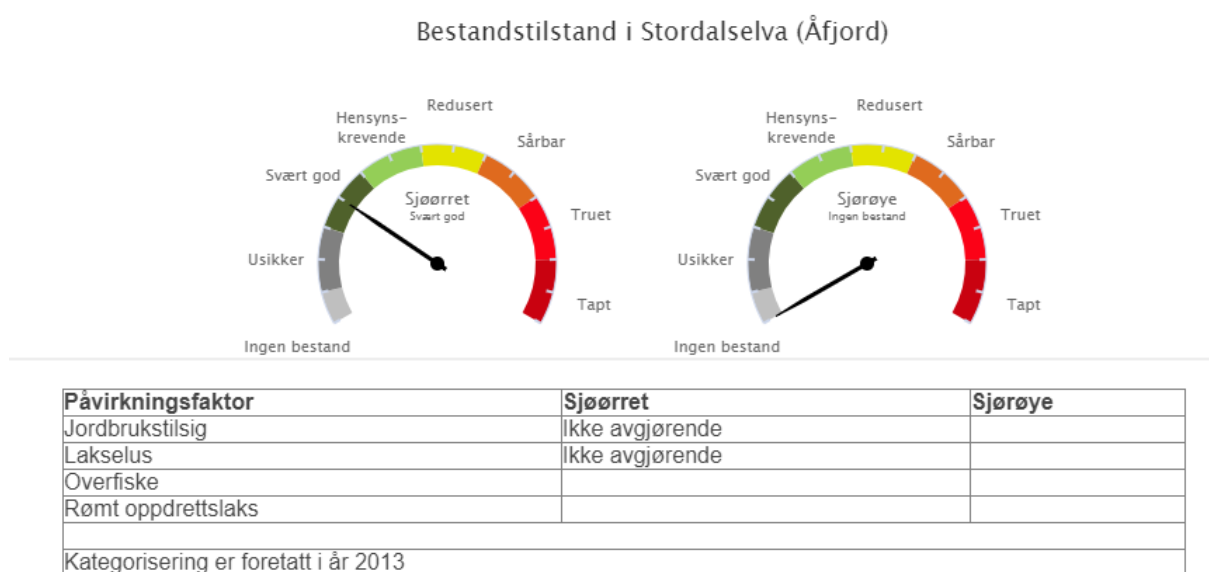
«Antall oppvandrende sjøørret har økt kraftig i vassdraget med et beregnet innsig i 2015 og 2016 på ca. 8000 individer. Dette er en økning fra 2011 til 2016 på ca. 30 %. I 2017 var det 6 001 sjøørret som vandret opp Støvelfossen, men det lavere antallet kan skyldes at trappa ble stengt i en periode for å hindre pukkellaksen i å komme opp i vassdraget».

Sjøørretstammen i Stordalselva har en historie det er vanskelig å finne paralleller til i Norge. I 2007 ble det registrert bare 403 individer i elva. Den siste målingen fra 2018 var 8410. Så vidt vites er en slik økning ikke registrert i noen elver i Norge. Vi kan heller ikke finne at en slik eksplosiv økning i en sjøørretstamme er registrert i andre land. Til sammenligning er 8000 sjøørreter dobbelt så mye som i Orkla og Gaula til sammen. Hva dette kommer av vites ikke med sikkerhet, da det ikke er forsket på. En kan imidlertid som en delforklaring spekulere i om sjøørreten har profitert sterkt på kollapsen i laksestammen. SNA mener at en annen forklaring kan være at sjøørret fra hele regionen går opp i elva for å overvintre i Stordalsvatnet. I så fall sier dette tallet noe om at sjøørretstammene i denne

regionen er meget livskraftige. Ser en på detaljene i Lakseregisteret er luseutfordringen klassifisert som «Ikke avgjørende».

Det er heller ikke observert prematur tilbakevandring av sjørørtsmolt grunnet lakselus i elveosen. Stordalselva er i 2018 inne blant de 10 beste sjørørrelvene i Norge når det gjelder fangst iht offisiell statistikk. 643 kg sjørørret er landet, og dette er helt i grenseland av hva ei så lita elv kan tåle av uttak. En ytterligere økning i fangsten burde bekymre Fylkesmannen, da 643 kg er nesten ¼ av all fanget og avlivet sjørørret i Trøndelag fylke.

Lakseregisteret er dessverre ikke oppdatert siden 2013 for sjørørret.

Figur 4

Konklusjon

Fylkesmannens innsigelse har sitt utspring i et ikke oppdatert Lakseregister, og bør derfor ikke tas til følge.

Sjøfugler, habitat og biotoper.

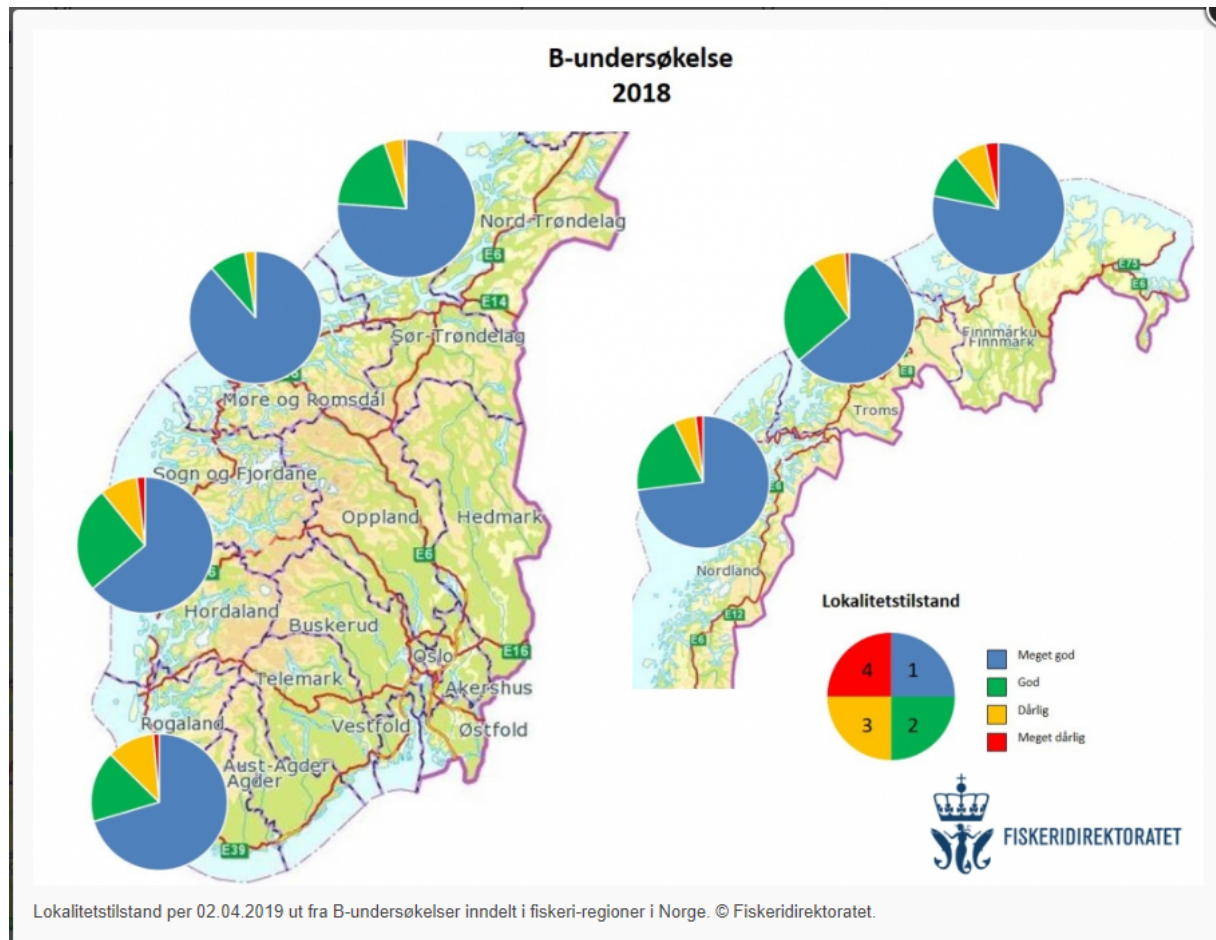
Når det gjelder fauna er Fylkesmannen spesielt bekymret for artene lomvi, alke, krykkje, teist og sjørørre. Ellers uttrykkes det bekymring for flere viktige naturtyper som større tareskogområder, bløtbunnsområder i strandsonen og skjellsand.

Vi er helt på linje med Fylkesmannen når det gjelder disse bekymringene. Vi ønsker derfor å klargjøre hva som i dag gjøres av havbruksnæringa på disse feltene.

Tareskogområder, bløtbunnsområder i strandsonen og skjellsand

MOM B og C

Når det gjelder utslipp av næringssalter forholder Havbruksnæringa seg i dag til NS 9410:2016, også kalt *Miljøovervåking av bunnpåvirkning fra marine akvakulturanlegg* forkortet til MOM. Alle målinger av bunnpåvirkning foretas av uavhengige akkrediterte tredjeparter. B-undersøkelsen er en enkel og kostnadseffektiv trendovervåkning av bunnforholdene under og i umiddelbar nærhet til et akvakulturanlegg og måler påvirkningen fra anlegget.

Figur 5

	Lokalitetstilstand 1	Lokalitetstilstand 2	Lokalitetstilstand 3	Lokalitetstilstand 4
Vest Agder og Rogaland	70,4	16,9	11,3	1,4
Hordaland og Sogn & Fjordane	64,0	25,1	8,9	2,0
Møre & Romsdal	88,4	9,0	2,6	0,0
Trøndelag	76,1	18,7	4,5	0,7
Nordland	73,0	19,8	5,4	1,8
Troms	63,9	26,8	8,3	1,0
Finnmark	78,1	11,0	7,8	3,1

Prosentvis fordeling av lokalitetstilstand i 2018 basert på B-undersøkelser fordelt på regioner.

LOKALITETSTILSTAND	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
1 - MEGET GOD	74,1	70,2	72,3	70,9	74,4	73,1	74,8	72,4	71,3
2 - GOD	19,1	19,8	19,5	22,1	19,1	18,7	18,8	19,5	20,2
3 - DÅRLIG	5,3	8,9	6,9	6,0	5,8	7,3	6,0	7,0	7,0
4 - MEGET DÅRLIG	1,5	1,1	1,3	1,0	0,7	0,9	0,4	1,1	1,5

Prosentvis fordeling av lokalitetstilstand fra 2010 til 2018 basert på innrapporterte B-undersøkelser.

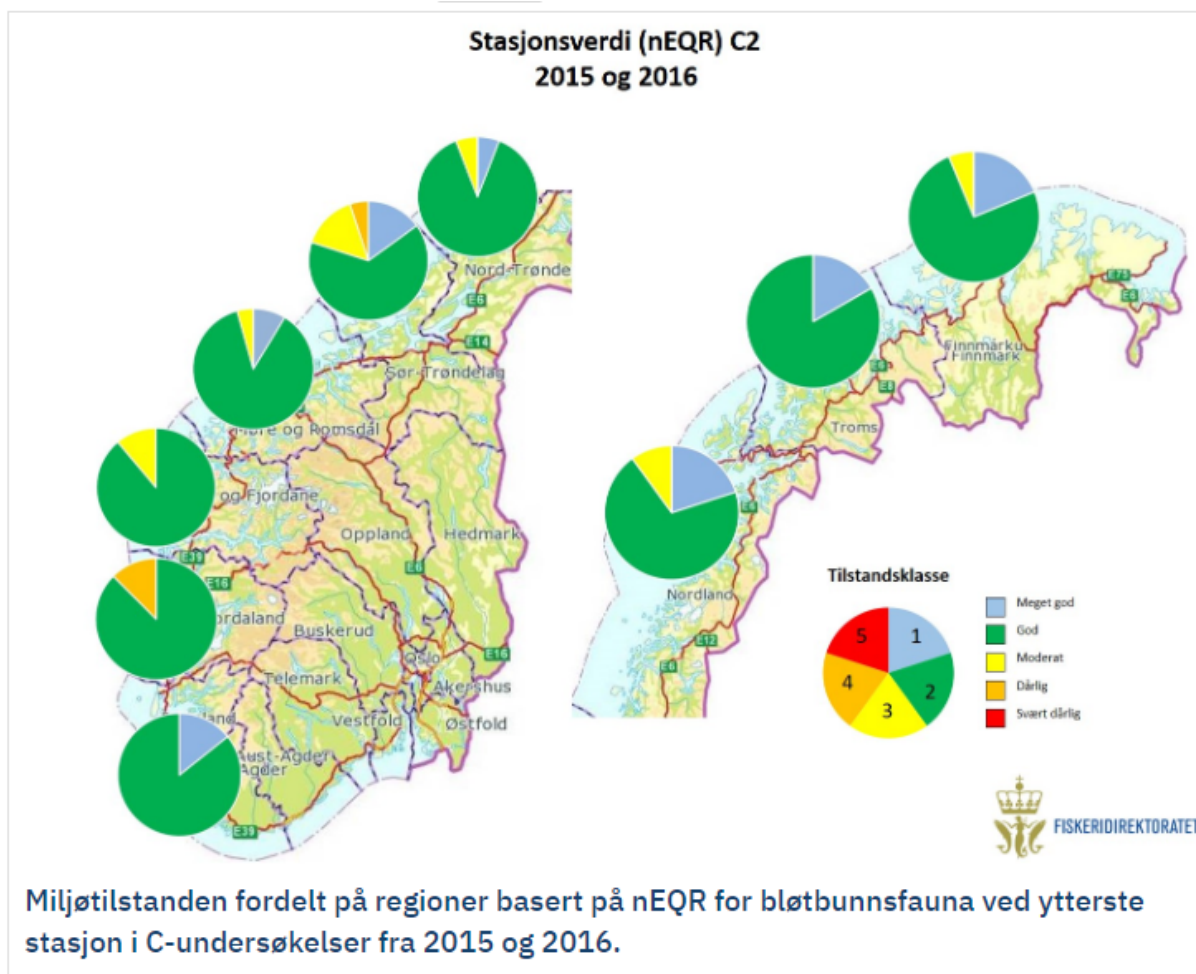
Figur 6

MOM-C

C-undersøkelsen skal utføres i henhold til Norsk Standard 9410:2016 eller tilsvarende internasjonal standard av et selskap som er akkreditert for prøvetaking av bunnsediment og gjennomføring av taksonomisk analyse og som også kan gi faglige vurderinger og fortolkninger.

C-undersøkelsen er en mer omfattende bløtbunnsundersøkelse, hvor bunntilstanden fra anlegget (anleggssonen) og utover mot resipienten (overgangssonen) blir målt. Hensikten er å vurdere utstrekningen av påvirkning fra akvakulturanlegget.

Undersøkelsen måler blant annet sedimentets kjemi og sammensetting, bunndyrsfauna med mer, for å kunne vurdere om organisk materiale kommer fra akvakulturanlegget eller andre kilder i området.

	Antall undersøkelser	Miljøtilstand 1 – svært god	Miljøtilstand 2 – god	Miljøtilstand 3 – moderat	Miljøtilstand 4 – dårlig	Miljøtilstand 5 – svært dårlig
Rogaland	7	1	6	0	0	0
Hordaland	8	0	7	0	1	0
Sogn & Fjordane	9	0	8	1	0	0
Møre & Romsdal	23	2	20	1	0	0
Sør-Trøndelag	20	3	13	3	1	0
Nord-Trøndelag	17	1	15	1	0	0
Nordland	30	6	21	3	0	0
Troms	12	2	10	0	0	0
Finnmark	16	3	12	1	0	0
Total	142	18	112	10	2	0

Miljøtilstanden fordelt på regioner basert på nEQR for bløtbunnsfauna ved ytterste stasjon i C-undersøkelser fra 2015 og 2016.

Figur 7

Som det fremkommer av disse figurene er bunntilstanden i nærheten og tilstøtende områder av aquakulturanlegg i Norge meget god. Skulle tilstanden komme i en kategori som ikke er

tilfredsstillende, vil anlegget bli brakklagt for den perioden som er nødvendig for at bunnsedimentene skal kunne tilbakeføres til naturtilstand. Dette er i alles interesse, også oppdretter som er avhengig av gode forhold under anleggene sine for å kunne oppnå gode resultater. Hva gjelder tare, så drives det i dag kommersiell dyrking av tare rundt oppdrettsanlegg i den hensikt å utnytte næringsstoffene fra anlegget. Dette skulle tyde på at også den ville taren profiterer på utslippene, så lenge den ikke sedimenteres ned.

Konklusjon

Fylkesmannens bekymring slik den kommer til uttrykk i innsigelsen tas i dag hånd om på best mulig måte av myndighetene, og vi skjønner derfor ikke denne bekymringen.

Fauna.

Det fremkommer ikke av Fylkesmannens innsigelse om artene lomvi, alke, krykkje, teist og sjøorre er funnet hekkende i BV-1, eller om de kun er registrert tilfeldig. Vi kan ikke finne at det er gjort forskning i dette området angjeldende faunaen generelt og disse artene spesielt, og vi kan dermed ikke annet enn å anta at uttalelsen er basert på registreringer gjort av privatpersoner i Artsdatabanken, og at Fylkesmannens bekymring dermed er generell for hele kysten. Om Fylkesmannen med dette ønsker å signalisere en endring når det gjelder tiltak og næringsvirksomhet i kystsonen på prinsipielt grunnlag, så burde en større prosess iverksettes, der bla. politikere, både lokalt, regionalt og sentralt involveres.

Det er også viktig å nevne at de artene som nevnes av Fylkesmannen ikke er blant de som skaper problemer for seg selv grunnet oppdrettsanleggene. (basert på lokal kunnskap, da vi ikke finner forskning på området)

Froan

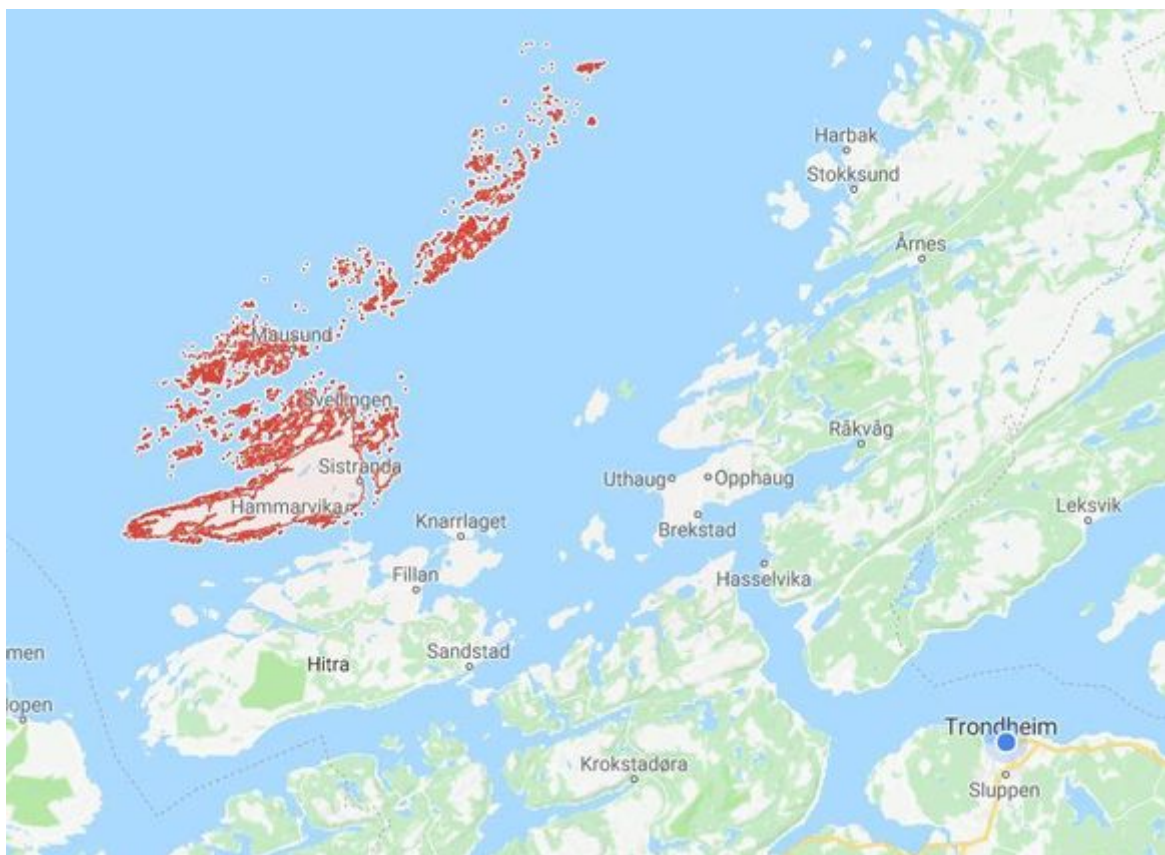
Om Fylkesmannen ønsker å benytte «Føre var-prinsippet» vil det være behov for å se litt større på dette.

Utenfor BV-1 ligger Froan verneområde.

Froan verneområdet (se figur 8) er det største sammenhengende kystområde som er fredet som naturreservat i Norge (unntatt Svalbard) og er samtidig et av de største i Norden. Froan naturreservat og landskapsvernområde er 400 km² fra Vingleia fyr i sørvest til Halten i nordøst og et 80 km² område sørøst for naturreservatet fredet som landskapsvernområde. Fastfrøya som har Froan innenfor sin kommunegrense er til sammenligning kun 147 km². Næringsaktivitet er forbudt i verneområdet, med unntak av en oppdrettslokalitet tilhørende Salmar. Dette området er fredet nettopp grunnet hensynet til arter nevnt av Fylkesmannen. Salmars anlegg er beregnet til ikke å hemme faunaens utvikling vesentlig. Sågar er det påpekt at det i løpet av de 11 årene selskapet (Salmar) har drevet oppdrett i området så har det praktisk talt ikke vært konflikter mellom dyrelivet og oppdrettsvirksomheten.

Med Froans 400 km² verneområde beregnes det dermed sannsynliggjort at hensynet til fuglene allerede er tatt i dette området.

Etter departementets vurdering er det på grunnlag av foreliggende rapporter ikke grunnlag for å hevde at den økologiske karakteren til Froan som våtmarkssystem er truet som følge av den oppdrettsvirksomheten som har foregått. Imidlertid er det vanskelig å si noe om konsekvensene oppdrett har hatt lokalt på økologiske komponenter i systemet. Mangelen på forundersøkelser forut for oppdrettsvirksomheten i Froan er her en viktig faktor.

Figur 8

Konklusjon

Fylkesmannens innsigelse er ikke fundamentert på faglig korrekte og oppdaterte informasjon, og Åfjord kommune bør derfor ikke ta denne til følge. Om Åfjord kommune ønsker dialog rundt utbredelsen av området, stiller vi gjerne på et møte i en slik forbindelse.

På vegne av Refsneslaks AS

Frode Reppe

Triton Kystfakta AS